

Wat is waarheid?

Gnomische poëzie onder de loep genomen

BA-werkstuk
Aukje Borkent
3360016

9 februari 2011

Inhoudsopgave

	pagina
• Inleiding	2
• hoofdstuk 1: Gnomische poëzie	3
1.1: Wat te verstaan onder ‘gnomisch’.	3
1.2: Welke theorieën zijn er met betrekking tot Welshe gnomische poëzie?	5
1.3: Eigen theorie	8
• hoofdstuk 2: De gedichten	10
2.1: Gedicht II: <i>Bagla6c bydin</i>	10
2.2: Gedicht V: <i>Kalan gaeaf</i>	16
• hoofdstuk 3: Conclusie	20
• Bibliografie	21

Inleiding

Gnomische poëzie heeft al voor menig hersengekraak gezorgd. In eerste instantie lijken de gedichten gemakkelijk te begrijpen; ze staan vol met simpele beweringen over natuur en mens zoals ‘Lang is de nacht’ en ‘Een hart is beter dan honderd adviezen’. Deze beweringen springen binnen een gedicht echter van de hak op de tak, en een achterliggende, diepere betekenis vinden is lastig. Verschillende onderzoekers hebben zich hieraan gewaagd en geprobeerd de gedichten te verklaren, maar dit ging vaak gepaard met het opdelen van de strofen in verschillende genres of delen van het gedicht werden als corrupt beschouwd. Deze gedichten zijn echter als geheel aan ons overgeleverd, dus zou er niet een manier te vinden zijn waarop we de achterliggende gedachte kunnen verklaren en de gedichten als geheel kunnen beschouwen?

Dit wil ik gaan ontdekken door ten eerste een aantal zaken onder elkaar te zetten betreffende het onderzoek naar gnomische poëzie tot vandaag de dag, namelijk wat men precies als ‘gnome’ beschouwd en wat hun theorieën daarbij zijn.

Na dat beeld te hebben gevormd zal ik mijn eigen theorie onder woorden brengen en zelf naar twee Welshe gnomische gedichten kijken¹, ze vertalen en analyseren. Dit zijn twee gedichten waarvan delen worden benoemd als ‘quasi-gnomisch’ en als corrupt worden beschouwd.

Tot slot zal ik dan mijn hoofdvraag beantwoorden: Wat is de samenhang binnen een gnomisch gedicht? En hiermee hoop ik een strofe als deze te kunnen verklaren:

*Regen buiten, varens worden nat,
wit is het zand van de zee, een grens van schuim;
de wijsheid van de mens is een mooie ster.*

---

¹ Deze zijn gedichten II en V uit: Jackson, Kenneth, *Early Welsh Gnostic Poems* (Cardiff 1935) 20-22, 27-28.

1. Gnomische poëzie

1.1 Wat te verstaan onder 'gnomisch'.

Allereerst is het belangrijk vast te stellen wat ik wel en wat ik niet als gnomisch ga beschouwen. Een gnome komt in de buurt van spreekwoorden en gezegden, maar onderzoekers zijn het niet altijd met elkaar eens wat betreft hun definitie.

Zo beweert Blanche Colton Williams dat een gnome in het algemeen een krachtige, kernachtige bewering is; specifiek kan het spreekwoordelijk, figuurlijk of moraliserend zijn. De verschillende typen, die elk individuele kenmerken hebben, zorgen voor een diversiteit aan betekenis.² Kenneth Jacksons ideeën sluiten hier enigszins bij aan. Hij definieert de Welshe gnome als een krachtige bewering over universele waarheden, die of over de natuur kan gaan ("natuurgnomen") of over de zaken van mensen ("mensengnomen"). Daarbij vindt hij het echter niet een bewering met een ingesloten morele les zoals een spreekwoord. Ook aansporing of advies zoals in een voorschrift vallen niet onder zijn definitie van 'gnomisch'. Als voorbeeld van een echte natuurgnome noemt hij *The vegetable garden is green* 'De groentetuin is groen' waarmee wordt bedoeld dat het de typische eigenschap van groentetuinen is om groen te zijn, en dus een universele waarheid is.³

Jenny Rowland maakt een onderscheid tussen gnomische uitspraken en religieuze voorschriften in haar analyse van een aantal Welshe gedichten.⁴ Een voorbeeld hieruit van een religieus voorschrift zou zijn: *na chawdd dduw yngwydd ei olwg* 'Do not anger God in his sight'.⁵

Omdat sommige definities 'gnome' als synoniem zien voor 'spreekwoord' maken Jacob en Wilhelm Grimm een verschil tussen *denkspruch* 'gnome' en *sprichwort* 'spreekwoord'.⁶ F. Mone vult hierbij aan dat het verschil hiertussen zit in dat spreekwoorden populaire uitdrukkingen zijn en gnomen individuele uitingen. Door verspreiding kunnen

---

² Williams, Blanche Colton, *Gnomic Poetry in Anglo-Saxon* (New York 1914) 3.

³ Jackson, *Early Welsh Gnomic Poems*, 1.

⁴ Rowland, Jenny, 'Englynion Duad', *The Journal of Celtic Studies* 3 (1981/2) 62.

⁵ Ibid., 65, 71.

⁶ Grimm, Jacob, en Wilhelm Grimm, *Deutsches Wörterbuch* (CD-ROM) (Frankfurt 2004).

gnomische uitingen echter spreekwoorden worden.⁷ Bijvoorbeeld, zo zegt F.W. Bergmann, wanneer de individuele uitspraak van een beroemde schrijver populair wordt. Volgens Bergmann komen spreekwoorden voort uit ervaring en volksgebruiken en zijn daarmee uitspraken over volkswijsheid. Gnomen (*sprüche*) onderscheiden zich van spreekwoorden doordat ze voortkomen uit diepere gedachten en daarmee een hogere wijsheid bevatten.⁸

Een onderscheid tussen ‘gnome’ en ‘spreekwoord’ valt in theorie aardig goed onder woorden te krijgen, aldus Williams, maar in praktijk valt dat onderscheid tegen. In Oudnoorse literatuur bijvoorbeeld was het verschil tussen de twee niet eenduidig. Spreekwoorden en individuele uitspraken vielen onder dezelfde term, namelijk *máls hættir* ‘aforismen’. Hetzelfde lijkt waar te zijn voor Angelsaksische aforismen: hoewel ze een individuele oorsprong hebben, hebben ze vaak een spreekwoordelijke bijklank.⁹

Mijn eigen definitie van een gnome is als volgt: Het is een korte, kernachtige bewering over een universele waarheid. Daarbij wil ik niet zoals Jackson uitsluiten dat het een morele boodschap mag bevatten of dat het mag aansporen, maar dit is zeker niet het doel van een gnome. Een uitspraak als ‘De appel valt niet ver van de boom’ kan voor mij naast de spreekwoordelijke betekenis ‘kinderen aarden meestal naar hun ouders’ ook worden gezien als een gnomische uitspraak, omdat het een eigenschap is van de appel om dichtbij de boom te vallen. Het doel van een gnome is puur een verkondiging van iets wat waar is. De kracht van een gnome is dat het waarheid impliceert. Wie weet is een spreekwoord als ‘De appel valt niet ver van de boom’ ook wel ontstaan uit een gnomische uiting, zoals in Mones theorie hierboven. Binnen de gnomen maak ik net als Jackson het volgende onderscheid: natuurgnomen die over de natuur gaan en mensgnomen die over de zaken van de mens gaan. Hierbij reken ik echter ook een aansporing of advies zoals ‘een hart is beter dan honderd adviezen’ tot een mensengnome. Je zou hierover kunnen discussiëren in hoeverre je zo’n uitspraak als waar of niet moet beschouwen, maar ik beschouw het toch als gnomisch, juist omdat de dichter hier ook waarheid mee impliceert. Ik sluit me in dat opzicht meer aan bij de definitie van Williams. Ook schaar ik de religieuze voorschriften onder de

---

⁷ In Williams, *Gnomic Poetry in Anglo-Saxon*, 7. Zie ook: Mone, Franz Joseph, *Quellen und Forschungen zur Geschichte der Teutschen Literatur und Sprache* (Aachen, Leipzig 1830) 193.

⁸ Williams, *Gnomic Poetry in Anglo-Saxon*, 7.

⁹ *Ibid.*, 8.

mensengnomen, omdat juist religie en God als absolute waarheden werden gezien in de middeleeuwen en daardoor heel gnomisch zijn.

1.2 Welke theorieën zijn er met betrekking tot Welshe gnomische poëzie?

Over Welshe gnomische poëzie is, in vergelijking met andere onderwerpen uit de Keltische wereld, niet heel veel gezegd of geschreven. De persoon die er het meest over heeft geschreven en daarmee het standaardwerk heeft geleverd is Kenneth Jackson met zijn twee boeken 'Early Welsh Gnostic Poetry' en 'Early Celtic Nature Poetry', beiden uit 1935. Volgens Jackson komt in de Welshe gnomische gedichten vaak een mix voor van gnomen en descriptieve verzen over de natuur. Gnomen kunnen worden onderverdeeld in natuurgnomen en mensengnomen; deze relateren naar universele waarheden. Descriptieve verzen geven specifieke beschrijvingen van de natuur, bijvoorbeeld *Mountain snow, white are the house-roofs* 'Bergsneeuw, wit zijn de daken van de huizen'. Volgens Jackson geeft dit alleen een beschrijving van een bepaald tafereel, het is geen universele waarheid.¹⁰

De eerste gedachten over gnomische poëzie waren dat de descriptieve verzen de oorspronkelijke waren en de gnomen later daaraan toegevoegd. Jackson is het daar niet mee eens en ziet het eerder andersom: de gnomen zijn origineel, dit omdat er veel meer van zijn in de gedichten. De descriptieve verzen zijn volgens hem onbelangrijk voor het genre van gnomische poëzie. Gedichten die (bijna) alleen maar uit gnomen bestaan noemt hij simpelweg 'gnomisch', maar gedichten die voornamelijk beschrijvend zijn, samen met de gebruikelijke mensengnomen en enkele natuurgnomen, noemt hij 'quasi-gnomisch'.

Gnomische uitspraken lijken ons wellicht onnodig voor de hand liggend, maar wanneer we naar andere literatuur kijken zien we dat Welshe gnomische poëzie niet uniek is in zijn soort: hetzelfde type poëzie is onder anderen te vinden in de Angelsaksische poëzie. Gnomische uitspraken waren volgens Jackson het resultaat van primitief verlangen naar classificatie, een methode voor de middeleeuwse mens om de chaotische wereld om zich heen op intelligente manier te beschrijven en zijn eigen plek te zoeken tussen alle ongerelateerde fenomenen. Jackson noemt het zelfs het begin van de wetenschap. De gedichten kunnen in ieder geval geen losse zinnestjes achter elkaar als oefening voor het metrum zijn, juist omdat

---

¹⁰ Jackson, Kenneth, *Studies in Early Celtic Nature Poetry* (Cambridge 1935) 127.

ze ook in andere literatuur voorkomen zoals de Angelsaksische.¹¹

Ook Jenny Rowland kijkt naar gnomische poëzie in haar artikel ‘*Englynion Duad*’ onderzoekt ze een aantal *englynion*¹² die niet worden behandeld door Jackson, waarschijnlijk omdat ze uit latere manuscripten komen. De gedichten zijn vergelijkbaar met de vroege gnomische en religieuze gedichten en laten volgens Rowland de hechte relatie zien tussen gnomische en religieus voorschriftelijke verzen. De gedichten zijn gnomisch of religieus en in sommige gevallen een vermenging van de twee genres. Een dergelijke vermenging van genres is veelvoorkomend in gedichten in het *englynion* metrum.¹³

Een groot probleem met de Welshe gnomische poëzie lijkt het vinden van eenheid binnen de gedichten. Maria Tymoczko benoemt dit probleem als volgt:

‘the comprehensive, yet ostensibly random, material in any single poem, and the rapid transitions between apparently unrelated topics’¹⁴

Volgens Rowland wordt die vermenging makkelijker geaccepteerd in deze versvorm omdat het metrum al eenheid geeft aan het vers: het *englyn* kan hier voor eenheid zorgen.¹⁵ Wat ook voor eenheid kan zorgen is het verschijnsel *cymeriad geiriol* dat veel voorkomt in de gnomische gedichten. Hierbij wordt het beginwoord of de eerste zin herhaald bij twee of meer strofen.¹⁶

P.K. Ford denkt dat wat de gnomische elementen verbindt in veel stanza’s paronymie is: een verschijnsel in de taal waarbij woorden met een verschillende betekenis qua klank en schrift overeenkomen, omdat ze van dezelfde stam zijn afgeleid. Een voorbeeld zou zijn ‘astronomie’ en ‘astrologie’. Juist deze uiterlijke gelijkheid van woorden impliceert al een relatie tussen die woorden in het kader van betekenis.¹⁷ Daarnaast noemt Ford nog iets aan de hand de vertaling van een strofe uit een Angelsaksisch gnomisch gedicht:

---

¹¹ Jackson, *Early Welsh Gnostic Poems*, 1-3. en Jackson, *Studies in Early Celtic Nature Poetry* 127-8, 135-6.

¹² Een *englyn* is een bepaald type dichtvorm binnen de Welshe poëzie, voor verdere beschrijving zie Rowland, Jenny, *Early Welsh Saga Poetry: A study and Edition of the Englynion* (Cambridge 1990) 276, 305, 315.

¹³ Rowland, ‘Englynion Duad’, 59-63.

¹⁴ Tymoczko, Maria, ‘Knowledge and Visions in Early Welsh Gnostic Poetry’, *Proceedings of the Harvard Celtic Colloquium*, vol. 3 (1983) 1.

¹⁵ Rowland, ‘Englynion Duad’, 62.

¹⁶ Rowland, *Early Welsh Saga Poetry*, 351-352.

¹⁷ Ford, P.K., *The Poetry of Llywarch Hen: Introduction, Text and Translation* (London 1974) 40.

‘What would one make, for example, of ...,’

Loud are birds; streams wet.

The moon shines: midnight is cold.

I am wasted from painful disease.

Not much perhaps, for in the English translation there is certainly very little we can call poetry. It helps if we understand that the *englyn* is often epigrammatic, and that gnomes, by virtue of the force of their universal truth, were used freely in these stanzas as endorsements to the substantive material contained in them. So that we may read this stanza something like, “just as birds sing on high, and just as streams are wet, as the moon in wont to shine and as the middle of the night brings cold, so has disease ravaged me”.¹⁸

De boodschap van de dichter zit hiermee dus in de laatste zin van de strofe. De eerste vier (natuur)gnomen worden enkel genoemd om de waarheid van de laatste, de mensengnome, te versterken.

Nog een andere theorie, onder andere geaccepteerd door Jackson, wijt de mengelmoes qua inhoud en vorm aan de zogenoemde ‘volksorigine’ (*folk origin*) van de gedichten. Hiermee doelt hij op zijn theorie dat descriptieve verzen later aan de gnomische zijn toegevoegd. Deze theorie wordt echter weerlegd door onder andere Maria Tymoczko:

‘Aside from the fact that folk literature is not disordered – that it invariably has its own formal and thematic imperatives – the frequent heroic concerns in the gnomic verse suggest that gnomic poems emanate from the same source as the rest of extant early Welsh literature.’¹⁹

Zij heeft een geheel andere visie op Welshe gnomische poëzie. Ze verklaart de gedichten als entiteit, niet door middel van logica en rationaliteit zoals we dat in de huidige wetenschap doen, maar door te kijken naar het doel van de gedichten. Door middel van logica uit de huidige wetenschap delen we de gedichten steeds op en kunnen we ze niet meer als geheel verklaren. Tymoczko denkt dat de gedichten niet bedoeld waren om speciaal iets van te leren, maar meer om aan de hand van associaties een bepaald punt of idee weer te geven.

---

¹⁸ Ford, *The Poetry of Llywarch Hen*, 37-38.

¹⁹ Tymoczko, ‘Knowledge and Visions in Early Welsh Gnomonic Poetry’, 16.

Elke stanza gaf dan weer een andere beschrijving (of associatie) van hetzelfde thema, bijvoorbeeld een thema als ‘de kwellendheid van ouderdom en ziekte in contrast met de kracht van de jeugd’. De focus lag volgens haar op de individuele gnomen, het gedicht tot een mooi geheel maken was minder belangrijk. De verscheidenheid in onderwerpen binnen het gedicht representeren de complexiteit van de wereld en het leven: het is makkelijk de losse details te begrijpen, net zoals elke zin in het gedicht een voor de hand liggende betekenis heeft, maar het is mysterieus en obscuur in zijn geheel. Hierdoor krijgt de toehoorder alleen maar meer de neiging om de moeilijke problemen op te lossen en ze systematisch in te delen. Daarnaast werd zo de grote wijsheid van de dichter benadrukt, die de complexiteit wel begreep.²⁰

Een laatste theorie is dat de gedichten niet goed aan ons zijn overgeleverd, dat er iets essentieels verloren is gegaan en we de gedichten dus moeten reconstrueren zodat we de betekenis ervan begrijpen. Tymoczko maakt daar naar mijn mening een juiste opmerking over door te zeggen dat we moeten oppassen de middeleeuwse literatuur om te vormen zodat het past binnen onze hedendaagse literaire opvattingen.²¹

1.3 Eigen theorie

Mijn probleem bij de meeste theorieën hierboven genoemd is dat de gedichten veelal worden opgedeeld in stanza's die wel gnomisch zijn en daardoor oorspronkelijk, of niet gnomisch zijn en daardoor niet in het gedicht horen en het zelfs corrupt maken. Ik wil pogen de gedichten te verklaren in de vorm waarin ze aan ons overgeleverd zijn, omdat er tot nu toe geen duidelijk bewijs is om aan te nemen dat iets aan de gedichten is gewijzigd. Ik zou de gedichten graag willen verklaren vanuit hetzelfde uitgangspunt als Tymoczko, namelijk door ze te bekijken als geheel. Dit wil ik echter wel doen vanuit een andere invalshoek.

Ik zal in mijn interpretatie ook aandacht schenken aan het metrum van de gedichten. De gnomische gedichten vallen namelijk onder de *englynion*, een bepaald type gedichten met hetzelfde metrum. De twee hoofdtypen van het *englyn* zijn het *englyn milwr* en het *englyn penfyr*. Het *englyn milwr* heeft als basiskenmerken drie regels van gelijke lengte, gewoonlijk zeven lettergrepen per regel. Zinnen met acht lettergrepen komen soms ook voor, een strofe heeft dan bijvoorbeeld het patroon 7-7-8 of 8-8-7. Daarnaast heeft het eindrijm. Het *englyn*

---

²⁰ Tymoczko, ‘Knowledge and Visions in Early Welsh Gnostic Poetry’, 1-19.

²¹ *ibid.*, 15-16.

penfyr heeft als kenmerken dat de eerste regel langer is en de tweede regel korter, meestal is het aantal lettergrepen 10-6-7 of 9-6-7. De tweede en derde regel rijmen altijd. Het aantal lettergrepen bij beide typen kan dus variëren.²²

Mijn onderzoeksvraag luidt als volgt: wat maakt een gnomisch gedicht tot één geheel? Het belangrijkste bij deze vraag is ontdekken wat de samenhang binnen het gedicht is. Er zijn naar mijn idee een aantal verschillende mogelijkheden.

De eerste mogelijkheid zou kunnen zijn dat we de gedichten moeten beredeneren vanuit het middeleeuwse wereldbeeld, omdat ze vanuit dit beeld nou eenmaal zijn geschreven. Wellicht zijn de verschillende strofen dan wel allemaal als gnomisch te beschouwen. Het lijkt mij niet logisch ze proberen te interpreteren vanuit onze tijdsgeest en misschien heeft daar tot nu toe wel het probleem gelegen. Ook Tymoczko ging deze richting in door buiten de huidige wetenschapsgeest te zoeken.

Een tweede uitkomst zou kunnen zijn dat de gnomische uitspraken enkel dienen als stilistisch middel in een gedicht over een bepaald thema. De niet-gnomische verzen zijn dan ook enkel ter verduidelijking van dat thema. Het doel van de dichter was iets te schrijven over een bepaald thema, niet per se het maken van een gnomisch gedicht. In dit geval zal Welshe gnomische poëzie niet als apart genre kunnen worden gezien.

Een derde mogelijkheid zou zijn dat de gedichten zo onsamenhangend zijn en duidelijk geen thema hebben, wat de vraag oproept of het wel een gedicht is, of dat het een lijst van zinnen is als soort van ‘dichtersgereedschap’ die een dichter kan gebruiken, of nog iets anders (wat wellicht zal blijken uit de analyse). Dit is een theorie waar Jackson het niet mee eens is, omdat dit type gedichten ook zo duidelijk voorkomt buiten de Welshe poëzie.

Een vierde theorie is één die ook genoemd wordt door Ford. Hierbij is de laatste zin van de strofe het belangrijkste; dat geeft de boodschap van de dichter weer. Het is al het ware de ‘clou’ van de strofe. De gnomen erboven werken versterkend op die laatste regel: omdat deze allemaal universeel waar zijn versterken ze de waarheid van de laatste regel.

Ik wil deze ideeën gaan toepassen op twee Welshe gnomische gedichten door ze te vertalen en te beredeneren of er een achterliggende gedachte te ontdekken is, of de samenhang te vinden is die de gedichten eenheid geeft ondanks de ogenschijnlijke wirwar aan losse gnomen en mogelijke discrepanties in het metrum van de strofen.

---

²² Rowland, *Early Welsh Saga Poetry*, 276, 305, 315.

2. De gedichten

De twee gedichten die ik heb gekozen te vertalen en te analyseren komen beiden uit ‘the Red Book of Hergest’. In het manuscript hebben deze gedichten geen titels gekregen dus houd ik de nummering aan die Jackson maakt in *Early Welsh Gnostic Poems*. De precieze plaats in het manuscript voor gedicht II is column 1032 vanaf regel 5, voor gedicht V is dat column 1031 vanaf regel 30.

In dit hoofdstuk zal ik per gedicht eerst de vertaling geven, vervolgens een korte, eerste indruk van het gedicht en daarna ga ik dieper in op de specifieke problemen die zich voordoen per strofe.

2.1. Gedicht II: *Bagla6c bydin*

1. *Bagla6c bydin, bag6y onn,
hwyait yn llynn, graenwynn tonn;
trech no chant kyssul callon.*

2. *Hir nos, gordyar morua;
gna6t teruysc yg kymanua;
ny chytuyd diryeit a da.*

3. *Hir nos, gordyar mynyd;
gochwiban g6ynt y6ch blaen g6yd;
ni th6yll drycanyan detwyd.*

4. *Marchweil bed6 briclas
a dynn uyn troet o wanas;
nac adef dy rin y was.*

5. *Marchweil der6 my6n ll6yn
a dynn vyn troet o gadwyn;
nac adef rin y uorwyn.*

1. Een geknakt leger, opeengehoopte speren, eenden in een meer, een golf is witbaardig²³; een hart is beter dan honderd adviezen.

2. Lang is een nacht, ruig een zoutmoeras; gebruikelijk is commotie in een vergadering; een slecht persoon is het gewoonlijk niet eens met een goed persoon.

3. Lang is een nacht, ruig is een berg; gefluit van wind over een top van een boom; een slecht karakter bedriegt niemand die gezegend is.

4. Jonge berkenboompjes met een groene bovenkant trekken mijn voet weg van een houten pin; beken je geheim niet aan een jongeman.

5. Jonge eikenboompjes in een bos trekken mijn voet weg van gevangenschap beken je geheim niet aan een meisje.

---

²³ Om tot ‘witbaardig’ te komen heb ik geëmendeed naar *granwynn*, omdat dit de typische eigenschap van een golf weergeeft: de witte baard die hij heeft als hij omslaat.

6. *Marchwyeil der6 deilyar*
a dynn vyn troet o garchar;
nac adefrin y lauar.

7. *Marchwyeil dryssi a mbyar erni;*
a mbyalch ar y nyth
a chelwyda6c ny theu vyth.

8. *Gla6 allann, g6lychyt redyn,*
g6ynn gro mor, goror ewynn;
tec a gann6yll p6yll y dyn

9. *Gla6 allan y gan glyd6r;*
melyn eithyn, crin eu6r;
Du6 reen, py bereist lyv6r?

10. *Gla6 allan, g6lychyt vyg g6allt;*
c6ynuanus gwann, diff6ys allt,
g6el6gan g6eilgi, heli hallt.

11. *Gla6 allan, g6lychyt eigya6n,*
gochwiban g6ynt y6ch blaen ca6n;
g6ed6 pob camp heb y da6n.

6. Jonge eikenboompjes met ritselende blaadjes
trekken mijn voet weg van een gevangenis;
beken je geheim niet aan een babbelaar.

7. Jonge doornstruiken met bessen erin;
en een merel op haar nest
en een leugenaar is nooit stil.

8. Regen buiten, varens worden nat,
wit is het zand van de zee, een grens van schuim;
de wijsheid van de mens is een mooie ster.

9. Regen is buiten een schuilplaats,
geel is een gaspelboom, verdord een berenklaauw;
heer God, wat creëerde jij, een lafaard?

10. Regen buiten, mijn haar wordt nat;
klaaglijk is een zwak persoon, steil is een klif,
de zee is grijs, de zee is zilt.

11. Regen buiten, de bodem wordt nat,
gefluit van wind over de toppen van riet;
iedere prestatie is behoeftig zonder zijn talent.

Op het eerste gezicht valt er niet veel afwijkends aan het gedicht te zien. Het bestaat uit elf strofen met ieder drie regels waarbij eindrijm steeds de regels binnen de strofen verbindt. Wat wel in het oog springt is de overeenkomst in het begin van sommige strofen, de zogeheten *cymeriad geiriol*. Zo beginnen strofen 2 en 3 beiden met *Hir nos*, strofen 4, 5, 6 en 7 met *Marchwyeil bed6*, en strofen 8, 9, 10 en 11 met *Glaw allan*. Wat ook opvalt is de plotselinge repetitie in strofen 4, 5 en 6.

Een ander opvallend aspect is de verdeling tussen natuurgnomen en mensengnomen. Net als in de theorie van Ford staan de natuurgnomen opvallend vaak in de eerste twee regels van de strofe en is de laatste regel is een mensengnome. Verder zijn er nog een aantal zinnen die met betrekking tot gnomisch of niet-gnomisch onder de loep moeten worden genomen en

is het metrum niet overal gelijk. Al deze bovengenoemde opmerkelijkheden zal ik hieronder nader bespreken.

Nadere analyse:

Strofe 2 en 3: In regel 1 van beide strofen zien we *gordyar*, hier vertaald als ‘ruig’. Ifor Williams vertaald geeft de mogelijkheid *dyar* ‘verdrietig’, en dan met prefix *gor-* wat het tot ‘zeer verdrietig’ maakt.²⁴ Nu zou je het aanzien van een moeras of berg (*gordyar mynyd* in strofe 3, regel 1) kunnen opvatten als verdrietig, in de zin van achtergelaten en onherbergzaam. Verder zou ik geen reden kunnen bedenken waarom een moeras of berg verdrietig zou zijn. De *Geiriadur Prifysgol Cymru* geeft als vertaling van *gordyar* ‘noisy, loud, harsh’.²⁵ Daarmee komt ‘hard’ nog het meest in de buurt; het gesteente van een berg is hard, maar aan de andere kant, een zoutmoeras weer niet hard en daarmee niet gnomisch. Misschien moeten we meer aan een andere vertaling van ‘harsh’ denken, zoals bijvoorbeeld het weer ook ‘harsh’ kan zijn, namelijk ‘ruw’ of ‘ruig’. Deze interpretatie geeft wel een passende karaktereigenschap weer van een berg of moeras en maakt het daarmee een gnomische uiting.

Regel 3 in strofe 3, *ni thbyll drycanyan detwyd*, kan op twee manieren geïnterpreteerd worden, namelijk met *drycanyan* als onderwerp van de zin: ‘een slecht karakter bedriegt niemand die gezegend is’, of met *drancanyan detwyd* als onderwerp: ‘het slechte karakter van iemand die gezegend is bedriegt niet’. De eerste mogelijkheid is te interpreteren met een slecht persoon die niemand kan bedriegen die gezegend is. In het laatste geval maakt het niet uit wie je bent, als je een slecht karakter hebt komt dat toch aan het licht. De laatste mogelijkheid lijkt me de minst logische. Ben je niet pas een gezegende als je een goed persoon bent? Als je aan een middeleeuwse gezegende denkt, dan is dat een persoon die door en door goed is. Een slechte gezegende lijkt me niet mogelijk. De eerste vertaling lijkt me daarom de meest gnomische: een gezegende valt niet te bedriegen.

---

²⁴ Williams, Ifor, ‘Miscellaneous notes on words and constructions’, *The Bulletin of the Board of Celtic Studies I, part II* (1922) 118-120.

²⁵ *Geiriadur Prifysgol Cymru* (Caerdydd 1967-2002) cyfrol II, 1472.

Strofe 4, 5 en 6: Deze strofen zijn het moeilijkst te plaatsen binnen dit gedicht. Waar de eerste drie strofen van dit gedicht lijken te bestaan uit prachtige gnomen over natuur, mensen en algemene wijsheden - In strofe twee zie je bijvoorbeeld een natuurgnom 'ruig is een zoutmoeras', een mensengnom 'een slecht en een goed persoon zijn het niet met elkaar eens' en een wat algemenere wijsheid 'gebruikelijk is commotie in een vergadering' – daar zijn deze drie strofen anders. Ineens zit een patroon in. De drie regels van elk van die strofen hebben dezelfde opbouw:

1. jonge boompjes + een eigenschap
2. 'trekken mijn voet weg van' + iets
3. 'beken je geheim niet aan' + iemand

Vervolgens gaat het gedicht weer verder met allerlei losstaande gnomen. Jackson is van mening dat die drie strofen waarschijnlijk niet bij het gedicht horen en ze er naar analogie van het woord *marchwyeil* 'jonge boompjes' uit strofe zeven in zijn gekomen. De drie strofen zouden origineel deel uitmaken van een verhaal waarvan de betekenis nu onbekend is, wellicht was iemand verraden door een indiscrete vertrouweling en daardoor gevangen gezet.²⁶ Dit is een mogelijke verklaring, en wanneer je die drie strofen dan weg zou laten is wat overblijft een puur gnomisch gedicht. Maar omdat de gnomen allemaal los van elkaar staan qua betekenis zou dit gedicht erg gebrekkig zijn aan samenhang.

Wat als je het nou op een heel andere manier bekijkt, waardoor je niets uit het gedicht weg hoeft te laten? De drie strofen passen immers prima binnen het metrum van een *englyn milwr* waar de rest van het gedicht ook in is gemaakt (uitgezonderd één strofe(!) waar ik op terugkom in de bespreking van strofe 7 van dit gedicht). Wat als je dit gedicht nou vergelijkt met een type gedicht dat iedereen wel kent: *rozen verwelken, schepen vergaan, maar onze liefde blijft altijd bestaan*. Of allerlei verschillende varianten van *roses are red, violets are blue, when thinking of love, it's like thinking of you*. De eerste twee beweringen zijn telkens puur gnomisch, waarna ze worden gevolgd door een persoonlijke bewering van de dichter. De gnomen in zulke gedichten werken puur versterkend, want omdat ze universeel waar zijn, versterken ze de waarheid van de persoonlijke boodschap van de dichter. Een dichter gebruikt de gnomen om zijn bewering kracht bij te zetten, voor hem is zijn bewering immers even waar als dat een roos verwelkt en een schip vergaat. In deze Welshe gedichten valt het op dat

---

²⁶ Jackson, *Early Welsh Gnostic Poems*, 46.

de strofen niet eindigen op een natuurgnome (bijvoorbeeld 'lang is een nacht'), maar op een mensengnome ('een slecht persoon is het gewoonlijk niet eens met een goed persoon' of 'een hart is beter dan honderd adviezen'). Dit zou kunnen betekenen dat het zwaartepunt van een strofe op de laatste regel ligt. In de Welshe gedichten is dat een mensengnome. Fords interpretatie van een gnomisch *englyn*, die ik al had genoemd in hoofdstuk 1.2, sluit hierop aan: De eerstgenoemde (natuur)gnomen versterken de waarheid van de laatste, de eigenlijke boodschap van de dichter. Op deze manier kunnen de Welshe gedichten hierboven ook niet zomaar een verzameling van gnomen zijn die niks met elkaar te maken lijken te hebben, maar dienen ze echt een doel, namelijk een versterking van de waarheid van de laatste zin van een strofe.

Met betrekking tot strofen 4, 5 en 6 zijn deze geheel persoonlijke bevindingen van de dichter, en vond hij het belangrijk dat waarheid te geven. Omgeven door gnomen komt dat tot uiting. De driedelige structuur zorgt er wellicht voor dat de strofen het meest opvallen van het gedicht, daarmee implicerend dat het belangrijk is.

Met betrekking tot de betekenis van de strofen is de dichter wellicht verraden door iemand en om niet gevangen genomen te worden is hij gevluht. Het verraad wordt duidelijk uit 'beken je geheim niet aan een jongeman/meisje/babbelaar'. De boompjes uit het gedicht 'trekken zijn voet weg' van gevangenschap, het bos is zijn toevluchtsoord. De boodschap van de dichter kan een waarschuwing zijn je geheimen niet te delen.

Er is nog een andere interpretatie mogelijk met betrekking tot de 'gevangenschap' in deze drie strofen. De woorden *gwanas* 'houten pin', *cadwyn* 'gevangenschap' en *carchar* 'gevangenis' kunnen ook andere betekenissen hebben die wellicht een positievere kijk geven. *Gwanas* zou bijvoorbeeld ook 'boomstronk' kunnen betekenen en daarmee iets wat houvast en stevigheid biedt. *Cadwyn* betekent ook 'ketting', dus iets wat jou vasthoudt, een band, een verbinding. Ifor Williams merkt op dat *carchar* misschien ook 'boeien' kan betekenen.²⁷ Met deze interpretatie trekken de boompjes hem weg van iets wat hem ergens aan verbindt, misschien de gemeenschap? Misschien heeft hij door het verklapte geheim zo'n grote smet op zich gekregen dat hij uit de gemeenschap is verstoten? De jonge boompjes in het bos zijn zijn toevluchtsoord.

---

²⁷ Williams, Ifor, *Pedeir Keinc y Mabinogi* (Caerdydd 1930) 135-136.

Strofe 7: Strofe 7 heeft ook een aantal vreemde punten. Ten eerste valt het metrum op: dit is de enige strofe in een *englyn penfyr* metrum, namelijk 10-6-7 in lettergrepen. De rest van de strofen in het gedicht vallen binnen het *englyn milwr* metrum. Dit is echter niet ongebruikelijk, een mix van *milwr* en *penfyr* is mogelijk binnen een gedicht. Rowland deelt deze gedichten in binnen ‘klasse 1’: gekarakteriseerd door een mix van *milwr* en *penfyr*, een redelijk regelmatig metrum en veel versiering zoals interne rijm, alliteratie en versiering tussen strofen.²⁸

De samengestelde prepositie *erni* ‘op haar’ is ook vreemd, aangezien het een enkelvoud is dat terugverwijst naar een zelfstandig naamwoord in het meervoud: *marchwyeil*. Jackson laat in een noot weten dat *dryssi* ‘doornstruiken’ wellicht een collectief is, maar *dryssi* lijkt mij niet het juiste woord waar *erni* op terug moet slaan. Maar waarom dan toch dat vrouwelijk enkelvoud? *Marchwyeil* is wel vrouwelijk, wellicht is het ook een collectief?

De *a* ‘en’ in de tweede en laatste regel van deze strofe brengt ook wat vraagtekens met zich mee. Het lijkt zo te impliceren dat niet alleen een leugenaar nooit stil is, maar ook jonge doornstruiken en een merel op een nest. Beiden maken mijns inziens geen geluid. Qua metrum hebben deze zinnen *a* wel nodig om op het juiste aantal lettergrepen te komen, namelijk 6 en 7 lettergrepen. Misschien moeten we de regels toch los zien van elkaar en wordt *a* gebruikt als een soort vulwoordje. Dit gebruik van *a* zie je in de Welshe proza vaak voorkomen; daar beginnen de meeste zinnen met *a* ‘en’, wat daardoor vrijwel niets meer betekent.

Strofe 10: Het valt op dat deze strofe als enige uit twee gedichten eindigt op een natuurgnome. Er zit wel een mensengnome in de strofe, namelijk *cbynuanus gwann*, maar die staat aan het begin van de tweede regel. Misschien is dat hier zo gedaan vanwege het eindrijm. De mensengnome blijft wel het belangrijkste uit de strofe lijkt me, omdat deze toch als enige tussen alleen maar natuurgnomen staat, en je naar analogie van de andere strofen ziet dat de mensengnome de belangrijkste is.

---

²⁸ Rowland, *Early Welsh Saga Poetry*, 317.

2.2. Gedicht V: Kalan gaeaf

1. *Kalan gaeaf, kalet gra6n,
deil ar gych6yn, llynnwynn lla6n;
y bore gynn noe vynet
gwae a ymdiret y estra6n.*

2. *Kalan gayaf, kein gyfrin,
kyfret awel a dryckin;
g6eith keluyd y6 kelu rin.*

3. *Kalan gayaf, cul hydod,
melyn blaen bed6, g6ed6 hauot;
g6ae a haed meuyd yr bychot.*

4. *Kalan gayaf, cr6m blaen g6rysc;
gna6t o benn dirieit teruysc;
lle ny bo da6n ny byd dysc.*

5. *Kalan gaeaf, gar6 hin,
anhebic y gynteuin;
namwyn Du6 nyt oes dewin.*

6. *Kalan gaeaf, kein gyfreu adar,
byrr dyd, ban cogeu;
trugar daffar Du6 goreu.*

7. *Kalan gayaf; kalet cras;
purdu bran, buan ovras;
am g6ymp hen chwerdit g6en g6as.*

1. De eerste dag van de winter, bessen worden hard, bladeren klaar om te springen, de poel is vol; de ochtend voordat hij gaat wee de persoon die een vreemdeling vertrouwt.

2. De eerste dag van de winter, het is mooi om bekend te zijn met een geheim, een briesje is even vlug als een storm; het verbergen van een geheim is kundig werk.

3. De eerste dag van de winter, mager zijn de herten, de top van een berk is goud, een zomerweide is achtergelaten; wee de persoon die schande krijgt vanwege een kleinigheid.

4. De eerste dag van de winter, gebogen zijn de toppen van takken; commotie is gebruikelijk in het hoofd van een boosaardig persoon; daar waar geen talent is, zal geen wetenschap zijn.

5. De eerste dag van de winter, ruw is het weer, in tegenstelling met het begin van de zomer; behalve God is er geen ziener.

6. De eerste dag van de winter, mooi van lied zijn de vogels, Een dag is kort, melodieus zijn de koekoeken; de genadige voorziening van God is het beste

7. De eerste dag van de winter, het verdorde wordt hard; Puur zwart is een raaf, snel en groot; over de val van een oud persoon lacht de glimlach van een jongen.

8. *Kalan gaeaf, cul kerwyt;*
gwae wann pan syrr; byrr vyd byt;
gbir gbell hegar6ch no phryt.

9. *Kalan gayaf, ll6m godeith,*
aradyr yn rych, ych yg gweith;
o'r kant odit kedymdeith.

8. De eerste dag van de winter, mager is een hert;
wee een zwakkeling wanneer hij boos is; de wereld
is gewoonlijk klein;
zeker, vriendelijkheid is beter dan
aantrekkelijkheid.

9. De eerste dag van de winter, kaal is een
wandeling,
Een ploeg in een voor, een os aan het werk;
van de honderd is er nauwelijks een metgezel.

Dit gedicht ziet er in eerste instantie meer uit als één geheel dan het vorige gedicht omdat iedere strofe hier begint met dezelfde woorden: *Kalan gaeaf* 'De eerste dag van de winter'. Ook is hier eindrijm te vinden in elke strofe. Het is een gedicht dat duidelijker rond een thema is geschreven, het bestaat voornamelijk uit gnomische beschrijvingen van de winter. Jacksons probleem met dit gedicht zit hem in het onderscheid dat hij maakt tussen gnomische beweringen en beschrijvingen. De eerste twee regels van strofe drie bijvoorbeeld, noemt hij beschrijvende beweringen van een bepaald tafereel ('*nature descriptions*')²⁹ en passen dus niet in een gnomisch gedicht. Om de zinnen gnomisch te maken, zullen ze volgens Jackson op de volgende wijze hervormd moeten worden: 'Op (elke) eerste dag van de winter zijn de herten mager, zijn de boomtoppen geel'.³⁰

Ik betwijfel of deze methode echt noodzakelijk is. De beweringen lijken mij typische eigenschappen van de winter, niet zomaar van één winterdag. Naar mijn weten worden de boomtoppen elk najaar geel en het lijkt me ook dat wanneer alles bevroren raakt er voor de herten minder te eten is. Het zijn weliswaar waarheden die bij een bepaald seizoen horen, maar daardoor zeker niet minder waar.

Verder valt het op dat de eerste strofe van het gedicht uit vier regels bestaat in plaats van drie. Ook vinden we in dit gedicht een zelfde soort verdeling tussen natuurgnomen en mensengnomen als in gedicht II en wijkt het metrum in strofe 6 af van de rest van het gedicht.

---

²⁹ Jackson, *Early Celtic Nature Poetry*, 127.

³⁰ Ibid.

Nadere analyse:

Strofe 1: Bestaat uit vier regels, in tegenstelling tot drie regels zoals in de rest van het gedicht. Dit is echter niet ongebruikelijk. *Englynion* met vier regels zijn zeldzaam in de sagapoëzie, maar wel iets gebruikelijker in de gnomische en religieuze poëzie. In latere periode heeft het metrum met vier regels de oude metrum helemaal overgenomen in het werk van de hoogste klasse dichters ten tijde van de vroegste *Gogynfeirdd*. De datering van deze ommekeer is rond de elfde eeuw. Maar, zo zegt Rowland, de incidentele *englynion* met vier regels in de oudere poëzie moeten niet beschouwd worden als een late toevoeging aan de bestaande gedichten. Deze langere strofen zouden vlak voor de ommekeer gemaakt kunnen zijn, samen met de normale strofen van drie regels, of ze kunnen een voorbeeld zijn van een vroeg experiment waarbij een extra regel werd toegevoegd.³¹

Strofe 4: Dan de tweede regel van strofe 4, waar we *o benn* vinden, letterlijk ‘uit hoofd’. In het Nederlands zou je kunnen denken aan de uitdrukking ‘uit hoofde van’, maar een dergelijke Welshe betekenis van *o benn* heb ik niet kunnen vinden.

Strofe 6 (en 9): Strofe 6 in zijn geheel levert een paar problemen op. Ten eerste wijkt het metrum af van de rest van het gedicht, het patroon hier is 9-5-7, wat onder het *englyn penfyr* metrum valt. Ook is de inhoud van de strofe curieus: ‘De eerste dag van de winter, mooi van lied zijn de vogels, een dag is kort, melodius zijn de koekoeken’. De natuurgnomen in het gedicht gaat steeds over de winter, met uitdrukkingen als ‘ruw is het weer’, ‘het verdorde wordt hard’ en ‘de herten zijn mager’. Hier is ‘een dag is kort’, inderdaad kenmerkend is voor de winter, maar ook gaat het over koekoeken en zingende vogels, iets wat, lijkt mij, geheel niet kenmerkend is voor de winter maar een typisch kenmerk is van de lente. Dit hoeft echter niet in te houden dat de middeleeuwse scriba ervan bewust was dat dit niet waar is. Het kan zijn dat het gewoon onze moderne kennis is waaraan we het toetsen. Hoe dan ook, er is hier te weinig zekerheid over te krijgen om het hier als ‘fout’ aan te duiden. Wat we misschien moeten indenken, is dat wat wij nu weten over natuur en seizoenen, niet dezelfde perceptie hoeft te zijn als de middeleeuwse mens had. Daarnaast is het interessant om dit gedicht te vergelijken met een gedicht behandeld door Rowland.³² In dat gedicht van negentien strofen beginnen de eerste zeven en de laatste strofe ook met *Kalan*

---

³¹ Rowland, *Early Welsh Saga Poetry*, 330.

³² Rowland, ‘Englynion Duad’ 67-69, 73-75.

gauaf, na de eerste zeven strofen gaat het gedicht verder op andere maanden. Misschien bevatte gedicht V hierboven ooit ook strofen over de andere maanden, maar heeft het gaandeweg alleen *gaeaf* ‘winter’ behouden en zijn een aantal gnomen van andere seizoenen blijven bestaan. Een andere mogelijkheid is dat strofen geleend zijn; strofe 9 uit gedicht V en strofe IV uit Rowlands gedicht komen bijvoorbeeld geheel overeen.

Strofe 9 kan wat dit betreft ook voor wat verwarring zorgen: *aradyr yn rych, ych yg gweith* ‘een ploeg in een voor, een os aan het werk’, iets wat al snel beelden oproept van een boer aan het werk op het land in de lente of zomer. Maar juist het najaar is een tijd waarin het land omgeploegd moet worden; op deze manier liggen de kluiten los, kunnen ze kapot vriezen om in de lente weer mooie, rulle grond te krijgen, met veel zuurstof voor de kleine plantjes. Een typisch winterbeeld dus.

3. Conclusie

Zijn de gedichten gnomisch of niet? Valt er na de analyse van de twee gedichten iets te zeggen over mogelijkheden die ik in mijn eigen theorie noemde?

Met de eerste mogelijkheid zouden alle strofen als gnomisch te beschouwen zijn. Iets wat op zich kan, maar het is niet wat de strofen nou met elkaar verbindt. Je ziet dan wel alles wat gezegd wordt als waar, maar een verdere achterliggende gedachte ontbreekt. De betekenis van de gedichten wordt er niet helderder door.

De tweede mogelijkheid was dat de dichter iets wilde schrijven over een bepaald thema, met gnomische en niet-gnomische verzen als middel om dat thema te beschrijven. Hier vind ik het thema in de gedichten echter niet duidelijk genoeg naar voren komen, niet alle zinnen doelen op één thema. Deze mogelijkheid valt voor mij dus ook af. Maar voor het andere uiterste, namelijk mogelijkheid drie die het tot een soort ‘dichtersgereedschap’ maakt, hebben de gedichten weer te veel een thema en is er best een achterliggende gedachte te vinden.

Mogelijkheid vier geeft voor mij die logische, achterliggende gedachte weer. Ik beschouw de gedichten als gnomisch; ze zijn erop gemaakt de waarheid te verkondigen. Maar wat we in de gaten moeten houden is dat de gnomen onderling niet veel met elkaar te maken hoeven hebben, en de waarheid die verkondigd wordt is de waarheid van de dichter. De gnomen dienen als stilistisch middel om kracht te zetten bij bepaalde beweringen van de dichter. De gnomen geven, met hun universele waarheid als eigenschap, waarheid aan de laatste zin van een strofe. In de Welshe gedichten zijn de laatste zinnen van de strofe mensengnomen. Deze zijn dan ook de belangrijkste gegevens van het gedicht, daar staat de echte boodschap in. In elke strofe staat weer een andere wijsheid die dichter wil overbrengen. De natuurgnomen dienen ter versterking van de waarheid van de mensengnomen.

Dus kan je de gedichten geheel gnomisch noemen? In zekere zin wel, alles in het gedicht is als gnomisch bedoeld, dat wil zeggen, als waarheid bedoeld, maar de beweringen hebben elkaar nodig om die waarheid tot stand te brengen. Op deze manier is het mogelijk de gedichten als geheel te verklaren. Daarmee valt nog een ding te zeggen:

*Boom in het bos; vogel fluit,
het warme weer is verder zuid;
wat jij net las, is nu uit.*

Bibliografie

- Evans, D. Simon, *A Grammar of Middle Welsh* (Dublin 1964).
- Ford, P.K., *The Poetry of Llywarch Hen: Introduction, Text and Translation* (London 1974).
- *Geiriadur Prifysgol Cymru* (Caerdydd 1967-2002).
- Grimm, Jacob, en Wilhelm Grimm, *Deutsches Wörterbuch* (CD-ROM) (Frankfurt 2004).
- Jackson, Kenneth, *Early Welsh Gnostic Poems* (Cardiff 1935).
- Jackson, Kenneth, *Studies in Early Celtic Nature Poetry* (Cambridge 1935).
- Mone, Franz Joseph, *Quellen und Forschungen zur Geschichte der Teutschen Literatur und Sprache* (Aachen, Leipzig 1830)
- Morris Jones, J, *A Welsh grammar: historical and comparative* (Oxford 1931).
- Rowland, Jenny, *Early Welsh Saga Poetry: A study and Edition of the Englynion* (Cambridge 1990).
- Rowland, Jenny, 'Englynion Duad', *The Journal of Celtic Studies* 3 (1981/2) 59-87.
- Tymoczko, Maria, 'Knowledge and Visions in Early Welsh Gnostic Poetry', *Proceedings of the Harvard Celtic Colloquium*, vol. 3 (1983) 1-19.
- Williams, Blanche Colton, *Gnostic Poetry in Anglo-Saxon* (New York 1914).
- Williams, Ifor, *Pedeir Keinc y Mabinogi* (Caerdydd 1930).
- Williams, Ifor, en Parry-Williams, P.H., 'Miscellaneous notes on words and constructions', *The Bulletin of the Board of Celtic Studies* 1, part II (1922) 103-120.